

организирането на цигани ковачи в кооперация. Първоначално тя е наречена „Сиво злато“, а в последствие е ТПК „Желязна ръка“. В първите години майсторите работят в своите работилници с материали и поръчки осигурявани от кооперацията. Друга част от циганите продължават да упражняват самостоятелно занаятчийската си дейност. Това става чрез режима на разрешителни, които им се издават от местните органи на властта. През 1960 г. Градският народен съвет в Чирпан дава разрешение за упражняване на занаятчийска дейност на частни начала на шест турски цигани калайджии и един български. През следващата година в града е открит цех за калайдисване към Промкомбината и част от циганите започват работа там. Разрешения се издават само на четирима цигани калайджии – трима турски и един български (Георгиева 1966:27; Иванова, Кръстев 2006: 159).

Във всички тези занаяти, свързани с обработката на метал, мъжът е майсторът, а най-близкият му помощник е жената. Тя винаги знае какво да направи и от какво има нужда в момента. Това го посочва още в средата на XVII век турският пътешественик Евлия Челеби „А циганите, дори и жените въртят чукове и се занимават с железарство“. И през XX век бургуджийката „е основен помощник в разкрояването и очертаването и размахва три килограмовия чук когато се разрязва материала“. Тракийската калайджийка и демирджийката – „духа огъня с духалото и ако има нужда придържа“. Кардарашката жена помага на мъжа си бакърджия, когато има работа. „След като бъде стоката готова вече, тя отива да го измий да е готов за гъносване³⁶. И като направят вече около десетина поръчки и жената и мъжът слагат на рамото и отиват вече, и си разнасят стоката от където са я вземали да я върнат там готова, както си му е редът“ (м., 61 г., кардараша, с. Александрово, Ямболско) (цит. по Конович, Ненов 2009: 41). „Баща ми Райчо ни издържаше със своя занаят – майстор ковач, а майка ми Стоянка му помагаше в работилницата. Духа огъня с духалото, помага да се среже нещо и винаги знае какво да направи“ (м., 56 г., бургуджия). В заявлението си за записване в регистъра на населението в с. Ракитово, обл. Пазарджик от 18 септември 1935 г. циганин мохамеданин посочва „занятие – калайджия, съпруга – калайджийка, помощничка на мъжа си“ (ТДА Пазарджик, ф.109-к, оп.1, а.е.108, л.138).

„Баба ми можеше да лее куршум, да бабува, да бае на боб и всичко познаваше. Но най-много време прекарваше в работилницата при дядо – духа огъня с духалото, помага да се среже нещо, ако има нужда да придържа. Най-общо я ползваше като чирак. Дядо я викаше като почукваше по наковалнята. Тя винаги знаеше какво да направи и от какво има нужда в момента“ (м., 75 г., демирджия, Старозагорско).

Възрастна циганка от Самоков разказва: „Мъжът ми бе един от

³⁶ гъносване – калайдисване